

УДК: 347.15/18

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.01.23>

ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ В РАЗІ ЗАХИСТУ ОСОБИСТИХ НЕМАЙНОВИХ ПРАВ ОСОБИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Булеца С.Б.,

*докторка юридичних наук, професорка,
завідувачка кафедри цивільного права та процесу
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
ORCID: 0000-0001-9216-0033*

Булеца С.Б. Відшкодування моральної шкоди в разі захисту особистих немайнових прав особи в умовах цифровізації.

З одного боку, інститут особистих немайнових прав був предметом інтересів дослідників протягом останніх десяти років. З іншого боку, глобалізація та цифровізація спричинили значний вплив на сутнісний зміст особистих немайнових прав. Ці виклики спричинили потребу в нових дослідженнях, які стосуються цифрової трансформації суспільних відносин, корегування правових норм, які регулюють особисті немайнові відносини, і водночас створення основи для правового захисту та безпеки учасників таких правовідносин.

Стаття 56 Конституції України: Кожен має право на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної та моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб при здійсненні ними своїх повноважень. Основним способом захисту особистих немайнових прав є відшкодування моральної шкоди в умовах постійної діджиталізації міжособистісних контактів. Під моральною шкодою розуміють негативні наслідки морального чи немайнового характеру, що виникли внаслідок фізичного болю, порушення особистих немайнових прав або прав, нерозривно пов'язаних з майновими правами, чи інших негативних явищ, спричинених протиправними діями. Позитивні емоції можуть пом'якшити завдану шкоду шляхом відшкодування. Стаття присвячена особливостям цивільно-правового аналізу відшкодування моральної шкоди в разі виникнення порушення особистих немайнових прав в мережі Інтернет, через використання відповідних додатків. Науковці стверджують, що необхідно чітко розмежовувати права на захист даних, конфіденційність і ідентичність. І це не лише для того, щоб система права була логічною та ефективною, але особливо для забезпечення широкого та надійного захисту всіх аспектів особистості людини. Дійшовши висновку, що при порушенні ОНП під час цифровізації моральна шкода має бути компенсована на загальних підставах, за винятком того, що особа може зазнати лише психічних страждань і переживань, які нічим не відрізняються від реальних страждань. Переслідування особи за допомогою інформаційних технологій завдає ще більших страждань, ніж переслідування в реальному житті. Враховуючи проведені дослідження запропоновано внести зміни в ч. 2 статті 23 Цивільного кодексу України щодо відшкодування моральної шкоди.

Ключові слова: моральна шкода, особисті немайнові права, цифровізація, відшкодування, шкода, особа.

Buletsa S.B. Compensation for non-pecuniary damage in the case of protection of personal non-property rights in the context of digitalization.

The institute of personal non-property rights has garnered scholarly attention for decades; however, contemporary globalisation and digitalisation have profoundly influenced the fundamental nature of these rights, resulting in modern challenges that necessitate new research into the digital transformation of social relations. This situation calls for the adjustment of legal provisions governing personal non-property relations and the establishment of a framework for the legal protection and security of participants in such relations.

Article 56 of the Constitution of Ukraine stipulates that individuals are entitled to compensation from the state or local self-government entities for material and moral damages resulting from unlawful decisions, actions, or omissions by state authorities, local self-government bodies, and their officials and employees in the execution of their duties.

The primary method of safeguarding personal non-property rights is through compensation for non-pecuniary harm amid the ongoing digitalisation of interpersonal contacts. Non-pecuniary harm refers

to adverse effects of a moral or non-property nature resulting from bodily pain, infringement of non-property rights or rights intimately associated with property rights, or other detrimental occurrences stemming from unlawful activities. Positive emotions can mitigate the harm inflicted by compensation.

The essay focusses on the nuances of civil law regarding compensation for non-pecuniary damages resulting from the infringement of personal non-property rights over the Internet via appropriate applications. Academics contend that it is essential to distinctly differentiate among the rights to data protection, confidentiality, and identification. This serves not only to provide a coherent and efficient legal framework but also to guarantee comprehensive and dependable protection of all facets of an individual's identity. It is concluded that in instances of PDO violations during digitalisation, non-pecuniary damages should be reimbursed generally, acknowledging that individuals may experience mental pain and grief akin to actual suffering. The persecution of an individual via information technology inflicts much greater anguish than persecution in the physical realm. The author suggests amending Part 2 of Article 23 of the Civil Code of Ukraine concerning compensation for non-pecuniary damages.

Key words: non-pecuniary damage, personal non-property rights, digitalisation, compensation, injury, individual.

Постановка проблеми. Основним способом захисту особистих немайнових прав особи є компенсація моральної шкоди в контексті постійної диджиталізації відносин, у яких беруть участь особи. Моральна шкода — це негативні наслідки морального або іншого немайнового характеру, які виникають через фізичні страждання, порушення немайнових прав або тісно пов'язаних з майновими правами, або інших негативних явищ, викликаних неправомірними діями. Хороші емоції можуть компенсувати шкоду, отриману від компенсації.

Моральна шкода – це особливий соціальний феномен, який є результатом і проявом певних суспільних відносин. Він може виникати в будь-якій частині соціуму, чи навіть у віртуальному світі і має різноманітний сенс. Моральна шкода – це незаконне приниження гідності людини, яке спричиняє негативні психічні стани та процеси в суспільстві та в інтернеті. Наприклад, *Verlagsgruppe Droemer Knauer GmbH & Co. KG v. Німеччина*, 2017 (§§ 36–62), щодо наказу видавничій компанії сплатити збитки за непроведення ретельного дослідження та серйозне втручання в особистісні права особи [1, с. 73].

Метою дослідження даної статті є цивільно-правовий аналіз особливостей відшкодування моральної шкоди в разі захисту особистих немайнових прав особи в умовах цифровізації, виявлення недоліків та пропозиції їх усунення, визначення розміру компенсації моральної шкоди.

Стан опрацювання проблематики. Рівень наукових розробок цієї теми є недосконалим у зв'язку з швидкими темпами розвитку цифровізації соціальної сфери. Особливості особистих немайнових прав досліджували такі правники, як Р.О. Стефанчук, С.О. Сліпченко, О.В. Кохановська, Н.О. Давидова, зокрема, специфіку особистих немайнових прав юридичних осіб вивчали Л.В. Федюк, Ж.В. Нор, Т.П. Карнаух, Н.В. Козлова, С. Попова. Проте зазначені дослідження стосувалися генези особистих немайнових прав, їх поняття, ознак і системи. Крім того, бурхливий розвиток науки цивільного права у сфері особистих немайнових прав подекуди виходить за межі традиційних уявлень, що закладалися у цей інститут. Однак поза увагою залишаються загальні положення про захист особистих немайнових прав в умовах цифровізації, визначення розміру компенсації моральної шкоди.

Виклад основного матеріалу. Визначення розміру компенсації є важливим питанням. Суд розглядає різні обставини, включаючи, але не обмежуючись розумністю та справедливістю, ступінь провини порушника, його фізичні та моральні страждання, стан майна заподіювача шкоди та інші фактори. Моральна шкода компенсується грошовими коштами, але при згоді потерпілого вона може бути натуральною. Трирічний термін позовної давності не поширюється на ці позови. Незважаючи де відбувається порушення особистих немайнових прав (в інтернеті, у віртуальному світі, чи в суспільстві) право на відшкодування виникає в будь-якому разі, за наявності передбачених законом підстав та умов відповідальності за заподіяння такої шкоди. Можливість визначення згоди за замовчуванням у програмному забезпеченні може зробити віртуальну реальність безпечнішою, ніж реальний світ. Наприклад, добре розроблене програмне забезпечення може дозволити заздалегідь давати згоду на певні типи дотиків, але не на інші; або давати згоду на певні дотики, а не на інші, і такий дотик навіть не буде відчутним. Зобов'язання по її відшкодуванню за загальним правилом виникає за таких умов:

- 1) наявності або зазнання моральної шкоди;
- 2) протиправності дій її заподіювача;
- 3) причинного зв'язку між неправомірною дією та моральною шкодою;
- 4) вини її заподіювача.

Як зазначає Клер Салліван, «право на ідентичність, як міжнародне фундаментальне право людини, тепер має бути визнано та захищено стосовно цифрової ідентичності» [2, с. 474]. Цей постулат було б важко матеріалізувати через проблему конкретизації правоздатності та правоздатності анонімного актора. Однак він може успішно функціонувати завдяки розпізнаванню Інтернет-сервісами, які можуть обробляти запити, подані користувачами, щоб захистити їх належну суверенну ідентичність (аналогічно, як у випадку права бути забутим) [3, с. 23].

Наприклад, коли людина зазнає моральної шкоди через розповсюдження неправдивої інформації в Інтернеті, її почуття стають негативними. Починають домінувати негативні емоційні процеси, спектр яких надзвичайно широкий і зумовлений головним чином характером заподіяної шкоди, особливостями психічної організації конкретної людини, її поглядами та уявленнями про себе та навколишній світ. Такі процеси включають негативні емоції, такі як страх, гнів, сум, злість, відчай, горе, роздратування, жах, образа, відраза та інші негативні емоційні стани та почуття. Таким чином, моральна шкода з емоційного боку «конститується» у вигляді негативних емоційних реакцій і станів людини. Моральна шкода в умовах цифровізації – це незаконне приниження або замах на приниження оцінки гідності людини в мережі Інтернет, що призводить до психічних процесів і станів, які є шкідливими.

Кібербулінг є одним із нових видів насильства над жінками. Він може виражатись в різних формах: у порушенні приватного життя, втручанні до комп'ютера жертви, поширенні та маніпуляції інформацією чи зображеннями, в тому числі, приватного характеру. Основна причина онлайн-булінгу – відсутність жодної відповідальності для нападників.

Основним простором для кібербулінгу є: соціальні мережі; платформи обміну повідомленнями (месенджери); ігрові платформи та мобільні додатки; коментарі на будь-яких ресурсах.

В Україні визнається фактична неможливість повного відновлення морального стану потерпілого, мова може йти лише про певну компенсацію за пережиті ним душевні страждання. Крім того, у статті 1167 ЦК України прямо вказується про можливість і необхідність компенсації моральної шкоди як фізичній, так і юридичній особі, якщо її заподіяно неправомірними діями. Згідно частини 2 статті 23 Цивільного кодексу України моральна шкода полягає:

- 1) у фізичному болю та стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я;
- 2) у душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з протиправною поведінкою щодо неї самої, членів її сім'ї чи близьких родичів;
- 3) у душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку із знищенням чи пошкодженням її майна;
- 4) у приниженні честі, гідності, а також ділової репутації фізичної або юридичної особи.

На підставі досвіду іноземних країн висловлювалися припущення про допустимість відшкодування моральної шкоди та про можливість компенсації втрачених моральних благ якимись іншими способами, в тому числі за допомогою присудження потерпілій особі певної грошової суми.

Фізичні або моральні страждання підтверджуються відповідними доказами (довідки, лікарняні листки). Розмір компенсації визначається судом. Компенсація моральної шкоди здійснюється в грошовій формі. Суд приймає до уваги ступінь вини правопорушника, характер і ступінь фізичних і моральних страждань, пов'язаних з індивідуальними особливостями особи, якій завдано шкоду, а також інші обставини.

Ні чинні закони, ні потенційні сторони не розглядають інтернет-платформи так само, як Користувачів. Інтернет-платформи можуть бути притягнуті до відповідальності за порушення, скоєні Користувачами, навіть якщо на самих Користувачів не подано позов, згідно з доктриною, що називається вторинною відповідальністю. Вторинна відповідальність – це відповідальність, яка лягає на сторону, коли сторона з основною відповідальністю не може виконати свої юридичні зобов'язання. Вторинна відповідальність, як правило, застосовується за порушення авторських прав та інших прав інтелектуальної власності, включаючи порушення торгових марок і патентів. Інтернет-платформи можуть застосувати відповідну політику примусового виконання, щоб захистити себе від вторинної відповідальності за порушення торговельної марки та авторських прав, залежно від типу можливого порушення. Наприклад, Закон про захист авторських прав у цифрову епоху (DMCA), Закон про пристойність у спільноті (CDA) та інші закони створеного користувачами вмісту (UGC) у Сполучених Штатах використовують стандартні засоби захисту та вторинну відповідальність. Зазвичай ці закони захищають платформу від відповідальності, якщо вона (1) суттєво не сприяла або не спричинила порушення; (2) не отримала прямої фінансової вигоди від порушення; і (3) припинила надавати свої послуги фізичній чи юридичній особі, про яку він знає або має підстави знати, що бере участь у порушенні. До кінця не вирішено, чи може постачальник Інтернет-послуг, включаючи платформу VR, нести відповідальність за позовом про право на оприлюднення [4].

На додаток до вторинної відповідальності за порушення, вчинені Користувачами, Платформи та/або Бренди можуть нести основну відповідальність за створення або надання можливості віртуальної реальності, яка використовує IP з реального світу. Одна з багатьох програм віртуальної реальності, яка наразі розробляється, дозволяє Користувачеві відчувати реальну спортивну подію, ніби Користувач перебуває на стадіоні, або дивитися фільм, ніби Користувач був у фільмі. Ці додатки значною мірою покладаються на існуючу інтелектуальну власність для надання досвіду віртуальної реальності та вимагатимуть від постачальника віртуальної реальності, наприклад платформи чи бренду, отримання необхідних ліцензій від відповідних власників прав.

Бренди можуть нести найбільшу відповідальність за VR, як і в реальному світі. Зокрема, оскільки 1) використання брендом будь-якої існуючої інтелектуальної власності, імені особи, зображення чи іншого прояву особи буде вважатися використанням з комерційною метою; 2) використання брендом будь-якої інтелектуальної власності, імені особи чи іншого прояву особи є надзвичайно прибутковими; і 3) бренди рідко беруть участь у будь-якій діяльності, яка може завдати шкоди їхній репутації; власники прав, швидше за все, подадуть позов проти бренду, ніж проти Користувача, навіть якщо закон зрештою підтримає бренд. Крім того, бренди, які використовують віртуальну реальність у маркетингових чи рекламних цілях, хочуть мати більшу владу над створенням віртуальної реальності, навіть дозволяючи користувачам створювати певний контент. Це відрізняє платформи віртуальної реальності, які, якщо користувачі використовують цю технологію, ймовірно, не мають стосунку до контенту.

Таким чином, якщо авіакомпанія заохочує клієнтів організувати та провести «канікули мрії», а клієнти слухають нелегально транслювану музику та носять віртуальну дизайнерську сумочку під час «подорожі», залучені бренди можуть зіткнутися з судовими позовами через ступінь їх участі в створенні контенту, прибутку та керівництві. Крім того, навіть якщо користувач використовує IP-адреси третьої сторони в спонсорованих віртуальних іграх, це може створити неправильний зв'язок між користувачем і брендом, що може призвести до порушення законодавства про торгові марки.

Для прикладу, правопорушники могли видати себе за друга гравця, щоб отримати інформацію та прибутки, що могло завдати шкоди конфіденційності обох жертв. Лемлі та Волох обговорювали, з юридичної точки зору (на основі законодавства Сполучених Штатів), чи захищені користувачі, коли інші навмисно використовують їхні імена та образи для створення аватара. Вони стверджували, що таке видавання себе за іншу особу, на жаль, може бути дозволеним законом, «особливо коли ясно, що це лише псевдонім, який може бути корисним засобом пародії, коментаря та розваги» ... [5, с. 1051].

Особа, винна в поширенні недостовірної інформації в Інтернеті, особливо в соціальних мережах і сайтах, які важко ідентифікувати, є ще однією проблемою, що стосується судового захисту та навіть самозахисту в соціальних мережах через механізми. Люди можуть мати різні доменні імена та веб-сайти. Неприйнятно порівнювати власників доменного імені та веб-сайтів і притягувати до відповідальності тих, хто розміщує неправдиву інформацію [6, с. 225].

Власники веб-сайтів мають повну автономію щодо вмісту, тому вони легко можуть видаляти шкідливі матеріали та блокувати користувачів. Тим не менш, власникам веб-сайтів зараз залишається лише одне рішення: заблокувати користувача або видалити його дані. Такий метод не забороняє злочинцям створювати нові профілі користувачів і порушувати права інших користувачів [7, с. 13].

Цікавим і доречним є висновок авторів, що закони країн повинні вимагати вказівки справжнього імені під час реєстрації в соціальних мережах. Це допоможе знайти злочинця. Закон також повинен вимагати від операторів веб-сайтів співпраці з судовими системами. Власники веб-сайтів, зокрема, повинні унеможливити створення іншого облікового запису одночасно з цією IP-адресою, якщо були порушені немайнові права з цієї IP-адреси [8, с. 234].

Особа, винна в поширенні недостовірної інформації в Інтернеті, особливо в соціальних мережах і сайтах, які важко ідентифікувати, є ще однією проблемою, що стосується судового захисту та навіть самозахисту в соціальних мережах через механізми. Люди можуть мати різні доменні імена та веб-сайти. Неприйнятно порівнювати власників доменного імені та веб-сайтів і притягувати до відповідальності тих, хто розміщує неправдиву інформацію.

Власники веб-сайтів мають повну автономію щодо вмісту, тому вони легко можуть видаляти шкідливі матеріали та блокувати користувачів. Тим не менш, власникам веб-сайтів зараз залишається лише одне рішення: заблокувати користувача або видалити його дані.

Такий метод не забороняє злочинцям створювати нові профілі користувачів і порушувати права інших користувачів.

Виділяють три способи захисту особистих немайнових прав (ОНП) у сфері цифровізації на даний момент:

1) судовий спосіб захисту ОНП, який відрізняється через характер Інтернету. Особливості Інтернету, такі як глобалізація та екстериторіальність, є очевидними проблемами для правового регулювання Інтернет-відносин. Це пов'язано з тим, що закони, які регулюють відносини в Інтернеті, не існують у всіх країнах або мають різний правовий зміст. Щоб захистити свої права, перш за все, важливо знати, хто є власником веб-сайту. Наприклад, хтось повинен звернутися до центру компетенції адресного простору мережі інтернет¹, який має повноваження на розкриття даних про власників домену UA. На жаль, ця організація не відповідає на запити адвокатів. З іншого боку, ви отримаєте довідку з описом усіх деталей, необхідних для позову, за 700 грн. Крім того, важко визначити, де саме було вчинено правопорушення, а також визначити, до якого суду слід звертатися з позовом. Ще одним важливим питанням є уточнення особи правопорушника; особливо важливо вказувати справжнє ім'я особи під час реєстрації на веб-сайтах, особливо в соціальних мережах. Це дозволило захистити порушені ОНП в Інтернеті;

2) захист внутрішніх прав різними платформами, наприклад у соціальних мережах. Крім того, платформа може включати свого роду онлайн-розв'язання суперечок. Однак є недоліки цього методу захисту немайнових прав. Наприклад, якщо користувача заблокують або видаляють, він може зареєструватися під іншим ніком і продовжувати виконувати незаконні дії. Щоб уникнути цього, ми рекомендуємо заборонити створення нового облікового запису з тією ж IP-адресою;

3) онлайн-медіація, можлива у будь-якому випадку за вибором медіатора або запитом сторін, при цьому є доцільною у таких випадках: – сторони з будь-яких причин не вважають за необхідне спілкуватися один на один у межах одного приміщення; – місця знаходження/проживання сторін та/або медіатора значно географічно віддалені одне від одного, існують перешкоди (фізичні, економічні, часові, епідемічні тощо) або небезпеки при переміщенні сторін та/або медіатора до місця зустрічі [9, с. 158 та 160], також пропонують внести зміни і доповнення до Закону України «Про медіацію», які б регулювали порядок та особливості проведення онлайн-медіації та враховували особливості медіаційної процедури для кожної категорії спорів між учасниками. Слід погодитися з пропозицією, що необхідно зосередитись на тому, які технології та інтегровані програмні онлайн системи повинні бути використані для сталого розвитку і забезпечення вільного доступу користувачів до такої онлайн-системи. Отже, варто розробити онлайн-платформи, що будуть відповідати вимогам українських законодавчих та ментальних реалій, та забезпечити ознайомлення та вільний доступ громадян – потенційних учасників процесу медіації [10, с. 151].

Однак необхідно додати 4 спосіб самозахист – особа має право на самозахист свого цивільного права та права іншої особи від порушень і протиправних посягань, згідно зі статтею 19 ЦК України. Самозахист означає використання людиною засобів протидії, які не заборонені законом і не суперечать суспільним моральним принципам. Способи самозахисту повинні відповідати змісту порушеного права, типу дій, якими воно порушено, і наслідків, які воно спричинило. Способи самозахисту можуть бути встановлені законом, договором або особою. Мається на увазі, що особа, чий права були порушені, має право звернутися до інших засобів масової інформації з відповідним повідомленням про те, що її продукція була тестована некомпетентними особами, надати висновки спеціалізованих експертних установ і повідомити, що інформація, оприлюднена в інших ЗМІ, є неправильною. Звичайно, контракції будуть коштувати багато грошей і зусиль, але вони матимуть найшвидший результат. Якщо матеріали розміщені на Facebook або YouTube, слід звертатися до відповідних служб підтримки, щоб поскаржитися на неправомірне використання торгової марки або інформації про особу. Протягом декількох годин служби підтримки зазвичай можуть заблокувати інформацію. Слід зазначити, що принципи цифрових активів Унідруа зазвичай вимагають ліцензійних домовленостей з користувачами, які забороняють користувачам набувати «право власності» на «сторінки» або дані, що зберігаються на платформі. Це стосується Facebook та багатьох інших платформ соціальних медіа. Це стосується навіть ситуації, коли люди, які використовують розмовну мову, можуть посилатися на «свої» веб-сторінки та матеріали, які «належать» їм. Загалом, ці платформи не дозволяють користувачам контролювати свої сторінки [11, с. 9]. Таким чином, ці принципи не включають цифрові активи.

Цікавими є рекомендації для захисту немайнових прав в Інтернеті [12, с. 233-234]:

¹ Об'єднання підприємств "Український мережевий інформаційний центр" виступило ініціатором створення Центру компетенції адресного простору українського сегменту мережі Інтернет, який було запроваджено у формі департаменту "Центр компетенції" Консорціуму "Український центр підтримки номерів і адрес". Функції Центру полягатимуть у проведенні фіксації і дослідження змісту веб-сторінок у мережі Інтернет з видачею Експертних висновків (предмет фіксації – використання доменних імен, торговельних марок, комерційних (фірмових) найменувань; аудіо-, відео-, текстові, графічні файли, електронне листування, архіви тощо), а також у видачі довідок для встановлення власників веб-сайтів (належних відповідачів). Повноваження на виконання таких функцій підтверджуються Свідоцтвом про акредитацію, виданим ОП УМІЦ. Послуги надаються з використанням онлайн-сервісу "WEB-FIX".

1) потрібні загальні стандарти захисту юридичних осіб. Це може допомогти належним чином запобігти можливим правопорушенням в Інтернеті та підвищити ефективність засобів захисту в Інтернеті. Такі стандарти, зокрема, включають вікові обмеження, які є особливо важливими для захисту дітей від шкідливих впливів Інтернету; вони також повинні встановити обов'язкове вказування справжнього імені. Це полегшить ідентифікацію осіб, які порушують права інших в Інтернеті.

2) варто поєднати самозахист і судовий захист немайнових прав за допомогою ресурсів, наданих операторами сайту.

3) закони країни повинні вимагати, щоб люди вказували своє справжнє ім'я під час реєстрації в соціальних мережах. Це допоможе знайти злочинця. Закон також має вимагати, щоб оператори місць роботи співпрацювали з судовою системою. Зокрема, власники веб-сайтів повинні унеможливити створення нового облікового запису за тією ж IP-адресою, якщо були порушені немайнові права за цією IP-адресою.

Частим порушенням в інтернеті є право на індивідуалізацію, слід погодитися з Стефанчуком Р.О., що цифрова індивідуалізація – це визнання за людиною конкретного, притаманного лише їй цифрового відбитка (скрін), що фактично є сукупністю основних ознак її індивідуалізації як учасника цифрових відносин. При цьому під цифрову індивідуалізацію підпадають і індивідуалізуючі ознаки, притаманні людині як учаснику ординарних правовідносин (ім'я, його замітники, їх зміна, дата народження, місце народження, фіксація актів цивільного стану, рівнів право- та дієздатності, обмежень щодо них, сімейного стану, наявності дітей, інших родичів, родинних зв'язків, смерті тощо), і індивідуалізуючі ознаки, зумовлені її безпосередньою участю у цифрових відносинах (електронна пошта, адреса веб-сайту, доменне ім'я, IP-адреса, електронний підпис, ID-паспорт, *Bank ID*, кредитна картка, акаунт у соціальних мережах, сканування відбитка пальця, сканування сітківки ока, *Face ID*, веб-гаманець). Причому окремі способи цифрової індивідуалізації на сьогодні вже активно використовуються, а з інформації щодо такої індивідуалізації формуються відповідні реєстри чи інші бази персональних даних [12, с. 40].

В Україні існує невелика кількість законопроектів у сфері ІТ, можна зробити висновок, що всі вони передусім спрямовані на удосконалення діючої системи законодавства щодо, зокрема: гарантування права на доступ фізичної особи до Інтернету (проект № 2849); встановлення відповідальності Інтернет-магазинів за неналежну якість товарів (проект № 4047); заборони поширення в мережі Інтернет інформації, якою порушуються особисті немайнові права (проект № 4401).

Стефанчук Р.О. зазначив, що слід подумати і про механізм протидії можливим негативним наслідкам від тотальної цифровізації життя людини [12, с. 44], тобто повна оцифровізація, яка негативно вплине на людей. Цифровий статус людини – це сукупність її спеціальних цифрових модусів як учасника цифрових правовідносин, якими визначається обсяг і зміст наявних у людини цифрових прав, законних інтересів та обов'язків, особливості їх здійснення чи виконання, захисту й охорони. Зазвичай фіксація цифрового статусу людини може відбуватись у низці електронних реєстрів прав (їх обмежень, обтяжень чи інших особливостей здійснення), правочинів, інших юридичних фактів [12, с. 39].

Весь світ активно бореться з гендерною кібер-насиллю. Наприклад, 1 січня 1999 року Каліфорнія стала першим штатом у Сполучених Штатах, який запровадив кримінальну відповідальність за кіберпереслідування. Однак досі не було підписано жодних багатосторонніх або регіональних договорів щодо таких типів кіберзлочинності, як кібердомогання та кіберпереслідування. Деякі країни прийняли власні закони, які безпосередньо зачіпають один або кілька видів кіберзлочинів. Наприклад, Закон Пакистану про запобігання електронним злочинам 2007 року та Закон Нігерії про кіберзлочинність 2015 року передбачають кримінальну відповідальність за кіберпереслідування, а Закон Сінгапуру про захист від домагань 2014 року забороняє кібердомогання.

Ситуація в Україні ідентична. Тим не менш, це не означає, що законодавство України не містить жодних правил, які можна використовувати для захисту від кібернасилства. Відповідальність за кіберзлочини визначена Законом України від 15 жовтня 2017 року "Про основні засади забезпечення кібербезпеки України". У випадку погрози вбивства можна застосувати статтю 129 ККУ. Посилаючись на статтю 161 ККУ, якщо хтось зазнає будь-якого насильства за ознакою статі, гендерної ідентичності, психологічного насильства або погрози заподіяння будь-якої шкоди, він повинен негайно звертатися до поліції. Відповідно до статті 182 ККУ «Про недоторканність приватного життя», сталкінг часто є забороненим. Крім того, закон країни «Про забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків» забороняє дискримінацію за ознакою статі. Цей закон також регулює прояви гендерної дискримінації в Інтернеті. У статті 307 Цивільного кодексу України можна заборонити використання переслідувачем ваших персональних даних, фотографій чи відео без вашого дозволу. Це незаконно використовувати ваші паспортні дані, дані про здоров'я, банківські рахунки та навіть номер телефону. Закон України «Про захист персональних даних» та інші за-

конодавчі акти гарантують захист цих персональних даних. Уповноважена Верховної Ради з прав людини, поліція чи суд – це органи, які відповідають за розповсюдження та захист персональних даних кожного [13].

Крім неправомірного використання персональних даних у соціальних мережах, права на повагу до честі, гідності фізичної особи, також порушується ділова репутація фізичних та юридичних осіб. Серед усіх інших можливих порушення в соціальних мережах, це на перетині порушень етики інтернет-спілкування, моральні норми і правова норма. Тому вирішуємо питання захисту фізичних осіб у соціальних мережах потребує не лише відповідного законодавства, але також має включати правову обізнаність користувачів і достатню підтримку ІТ сфера. На нашу думку, комплекс таких заходів забезпечує належний захист користувачів у соціальних мережах.

Захист немайнових прав у соціальних мережах можливий і без звернення до суду. Наприклад, Стандарти спільноти Facebook передбачають можливість звернення до адміністрації цієї соцмережі мережі зі скаргою на користувача (його обліковий запис), його публікацію або коментар, в якому є загрози громадській чи особистій безпеці, або погрози фізичної шкоди особі, переслідування чи приниження. Матеріали які можуть включати порушення прав осіб і які усуваються адміністрацією у разі скарга включає:

- 1) сторінки, які ображають окремих осіб;
- 2) зображення, відредаговані для приниження окремих осіб;
- 3) фото чи відео із зображенням фізичного насильства, розміщене з метою приниження жертви;
- 4) оприлюднення особистої інформації з метою шантажу чи переслідування;
- 5) постійне переслідування шляхом надсилання небажаних повідомлень або прохань додати в друзі [14].

Однак у Заяві про права та обов'язки у Facebook зазначено, що адміністрація не несе відповідальності за будь-які дії користувача, а також будь-які претензії, підстави позову, суперечки з адміністрацією мережі. Все претензії користувачі повинні звертатися виключно до федерального окружного суду Північного округу Каліфорнії або в суд штату Каліфорнія [15, с. 52].

Науковці стверджують, що чітке та обґрунтоване розмежування між правами на захист даних, конфіденційність та ідентичність є надзвичайно важливими. І це не лише заради узгодженості і дієвості правової системи, але особливо заради досягнення всеохоплюючої та надійного захисту усіх аспектів, пов'язаних з особистістю людини [16, с. 1051].

Висновки. Таким чином, компенсація моральної шкоди при порушенні ОНП в умовах цифровізації має місце, компенсація має відбуватися на загальних підставах, крім винятку, що особа може зазнати тільки психічних страждань та переживань, які нічим не будуть відрізнятися від страждань чи переживань в реальному світі. Переслідування особи за допомогою інформаційних технологій завдає ще більше страждань ніж переслідування в реальному житті. На нашу думку необхідно внести зміни в статтю 23 ч. 2 ЦК України Відшкодування моральної шкоди: ч. 2. Моральна шкода полягає: 1) у фізичному болю та стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я; 2) у душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з протиправною поведінкою щодо неї самої, членів її сім'ї чи близьких родичів; 3) у душевних та психічних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку з протиправною поведінкою щодо неї самої, членів її сім'ї чи близьких родичів за допомогою інформаційних технологій; 4) у душевних стражданнях, яких фізична особа зазнала у зв'язку із знищенням чи пошкодженням її майна; 5) у приниженні честі та гідності фізичної особи, а також ділової репутації фізичної або юридичної особи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Guide to the Case-Law of the of the European Court of Human Rights. Data protection. Updated on 31 August 2022. P. 73. URL: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Guide_Data_protection_ENG.
2. Sullivan, C. Digital Citizenship and the Right to Digital Identity under International Law. *Computer Law & Security Rev*, 32(3), 2016 P. 474. URL: <https://doi.org/10.1016/j.clsr.2016.02.001>.
3. Michalkiewicz-Kadziela, E. & Milczarek, E. Legal boundaries of digital identity creation. *Internet Policy Review*. № 11(1). 2022 URL: <https://doi.org/10.14763/2022.1.1614>.
4. Andrew P. MacArthur Virtual Reality Creates Potentially Real Legal Issues July 09, 2015. URL: <https://www.venable.com/insights/publications/2015/07/virtual-reality-creates-potentially-real-legal-iss>.
5. Lemley, Mark A., and Eugene Volokh. "Law, Virtual Reality, And Augmented Reality." *University of Pennsylvania Law Review*, Vol. 166, JSTOR №. 5, 2018, pp. 1051–138. URL: <http://www.jstor.org/stable/45154957>.

6. Nekit K., Ulianova G. & Kolodin D. Website as an object of legal protection by Ukrainian legislation. *Amazonia investiga*, 8 (21), 2019, p. 222–230.
7. Amagurov A. & Tseremylova E. Some Features of the Public Protection of Personal Intangible Benefits. *Pravo – Jurnal Vysshei shkoly ekonomiki*, No. 3, 2016, p. 13–29.
8. Viktoriia Formaniuk, Oksana Kanienberh-Sandul, Oksana Palii, Anastasiia Borysova & Anna Manuilova. Protection of Personal Non-Property Rights in the Field of Information Communications: A Comparative Approach. *Journal of Politics and Law*; Vol. 13, No. 3; 2020. P. 226–235.
9. Бондарчук Н.В., Радченко О.Ю. Проведення медіації онлайн: міжнародний досвід та перспективи запровадження в Україні. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія «Право»*. Випуск 75: частина 3. 2023. С. 158–170. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2023/03/27-2.pdf>.
10. Маріанна Розумна. Актуальні проблеми та перспективи розвитку альтернативних способів урегулювання спорів в Україні: онлайн-медіація та посередництво. *Підприємництво, господарство і право*. № 9. 2020. С. 151–158.
11. Master Copy Of The Principles And Comments. Fifth session (hybrid) Rome, 7–9 March 2022, UNIDROIT 2022, Study LXXXII – W.G.5 – Doc. 3. P. 9 URL: <https://www.unidroit.org/wp-content/uploads/2022/03/W.G.5.-Doc.-3-Master-Copy-Principles-plus-Comments-with-Questions.pdf>.
12. Стефанчук Р.О. Інформаційні технології та право: Quo Vadis? *Право України*, 2018. № 1. С. 30–50.
13. Про захист персональних даних. Закон України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2010, № 34, ст. 481.
14. Facebook. Community Standards. [online]. (2020). URL: https://www.facebook.com/communitystandards/recentupdates/violence_criminal_behavior.
15. Milash V. Legal aspects of the emergence and implementation of contractual relations on the Internet. *Legal regulation of relations on the Internet*. Kharkiv: "Law", 2016. P. 52–91.
16. Mark A. Lemley & Eugene Volokh. Law, Virtual Reality, And Augmented Reality. *University Of Pennsylvania. Law Review*. Vol. 166. April 2018. No. 5. Pp. 1051–1138.